

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра банківської справи

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
за освітньо - професійною програмою
«Міжнародний банківський бізнес»
на тему:
«Оцінювання фінансової стійкості банків: міжнародні та національні
особливості»

Виконав: студент 4 курсу, групи 8

Центру заочної форми навчання

Кроплес Євген Павлович _____

Керівник: д.е.н., професор

Коваленко Вікторія Володимирівна _____

ОДЕСА - 2024 року

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Безперечним досягненням вітчизняної банківської системи є те, що за роки незалежності України, вона у повному обсязі виконує свої функції щодо підтримки економіки держави. Незважаючи на те, що в останні роки банки стикаються із загрозами такими як пандемія COVID-19, повномасштабне вторгнення воєнної РФ в Україну, сплески диспропорцій в економіці, недовіра до банків з боку населення, за допомогою запровадження дієвих заходів щодо підтримки їх фінансової стійкості, вони долають ці труднощі. Проте, це надає негативний відбиток на їх ресурсне забезпечення та прибутковість діяльності.

Тривала невизначеність макроекономічного та мега- середовища також дає свій відбиток на стан власного капіталу банків.

Також слід відзначити, що зовнішнє оточення банків вимагає від утримувати конкурентні позиції на ринку та формувати дієву стратегію щодо утриманні власної фінансової стійкості. З огляду на вище зазначене вважаємо, що тем обраної кваліфікаційної роботи є актуальною.

Питанням щодо визначення процесу забезпечення фінансової стійкості банків присвячено наукові праці М. Зверякова, О. Зверякова, В. Варцаби, О. Вовчак, О. Дзюблюка, Л. Жердецької, В. Коваленко, К. Корженко, О. Сергеевої, О. Шевцової, І. Школьник, О. Яременко та багатьох інших.

Метою кваліфікаційної роботи є обґрунтування теоретичних та методичних підходів щодо визначення міжнародних та національних особливостей оцінювання фінансової стійкості банків, визначення підходів їх удосконалення.

Відповідно до поставленої мети, **завданнями дослідження** є:

- розкрити сутнісну характеристику та чинники, що впливають на фінансову стійкість банків;
- охарактеризувати нормативне та методичне забезпечення оцінювання фінансової стійкості банків з урахуванням міжнародних та національних особливостей;
- проаналізувати чинники, що впливають на рівень фінансової стійкості банків;
- надати аналіз індикаторів фінансової стійкості банків України;
- оцінити рівень фінансової стійкості за їх рейтинговою оцінкою;
- провести огляд світового досвіду використання системи оцінки SREP;
- визначити місце макропруденційної політики у забезпеченні фінансової стійкості банків.

Об'єктом дослідження є міжнародні та національні стандарти оцінювання фінансової стійкості банків.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та практичні аспекти оцінювання фінансової стійкості банків з урахуванням міжнародних та національних особливостей.

Методи дослідження. У роботі використано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження такі як: методи синтезу та аналізу, індукції та дедукції, абстрагування, узагальнення, аналогії, систематизації, класифікації, коефіцієнтного аналізу, порівняння.

Інформаційну базу дослідження складають наукові публікації провідних фахівців у сфері банківської справи, статистичні та аналітичні матеріали, Національного банку України, Базельського комітету з питань банківського нагляду, Світового банку, Міжнародного валютного фонду, фінансова звітність банків, положення законодавчих та нормативно-правових актів щодо функціонування банків, дані інформаційно-аналітичних видань, ресурси мережі Інтернет.

Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатку. Містить 18 таблиць, 29 рисунків, список використаних джерел із 93 найменувань та 1 додатку.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «**Теоретичні засади оцінювання фінансової стійкості банків**» надано сутнісну характеристику та чинники, що впливають на фінансову стійкість банків; охарактеризовано нормативне та методичне забезпечення оцінювання фінансової стійкості банків з урахуванням міжнародних та національних особливостей.

Розглянуто погляди науковців щодо поняття фінансової стійкості банку та виокремити наступні напрями: фінансова стійкість розглядається як індикатор забезпечення платоспроможності, ліквідності та достатності капіталу. Визначається як спроможність банків протистояти негативним чинникам зовнішнього та внутрішнього середовища з метою виконання власних цілей та саморозвитку.

Доведено, що фінансова стійкість банківської системи спрямована на підтримку життєздатності самих банків та забезпечення сприятливих умов для їх функціонування.

Розглянуто підходи до класифікації фінансової стійкості банків, а саме за видами стійкості, в залежності від стану функціонування банків, стійкість системи управління ризиками, стійкість пропозиції банківських послуг, стійкість власного капіталу, ресурсну стійкість, комерційну стійкість, організаційно-структурну стійкість, стійкість інформаційних систем та стійкість зовнішніх джерел фінансування.

Виокремлено основні загрози під час дії воєнного стану в Україні, які будуть впливати на фінансову стійкість банків, а саме: кредитний ризик, підвищення вимог до ліквідності, зростання валютного ризику, збільшення витрат на забезпечення фінансової безпеки та функціонування банку в умовах воєнного стану.

Сформовано систему забезпечення фінансової стійкості банків, яка складається з цілей, предмету, об'єкту, інструментів забезпечення.

Розглянуто нормативне та методичне забезпечення оцінювання фінансової стійкості банків. Охарактеризовано основні нормативні документи, що регламентують проведення оцінювання фінансової стійкості банків з урахуванням міжнародних та національних особливостей.

У другому розділі «**Аналіз сучасних тенденцій забезпечення фінансової стійкості банків України**» проаналізовано чинники, що впливають на рівень фінансової стійкості банків; надано аналіз індикаторів фінансової стійкості банків України; оцінено рівень фінансової стійкості за їх рейтинговою оцінкою.

На фінансову стійкість банків впливають такі чинники як достатність капіталу, якість активів, структура зобов'язань, рівень ризиків, на які наражаються банки, а також загальні тенденції макросередовища.

Поведений аналіз розподілу чистих активів за групами банків засвідчив, що обсяг чистих активів платоспроможних банків суттєво зріс у 2023 році на 11,1 %. Частка чистих активів державних банків у 2023 р. зросла на 0,3 % до

53,6 %. За рік вона підвищилася на 3,1 % передусім через перехід до цієї категорії АТ «Сенс Банк». Лівову частку складають чисті активи банків з державною формою власності. За аналізований період загальну суму чистих активів банківської системи у 2023 році склала 2943 млрд грн., що у порівнянні з 2022 роком збільшилося на 295 млрд грн.

Обсяги зобов'язань банків у 2023 р. зросли на 13,2 % і перевищили показники 2022 року на 24,1%. Як і за активами, у зобов'язаннях, найбільший їх обсяг державних банків – 883 млрд грн. Збільшення коштів клієнтів спостерігалось протягом усього 2023 року (на 28,4 %). Частка коштів клієнтів у зобов'язаннях залишається близько 91 %. Проте, частка рефінансування НБУ знизилася до мінімуму з 2006 року – 0,1%.

Проведено аналіз індикаторів фінансової стійкості банків України.

Встановлено, що у структурі доходів переважають процентні доходи. У 2022 р. відбулося їх зростання у порівнянні з 2019 р. та 2021 р. на 64 038 млн грн. та 48 246 млн грн. відповідно. Це пов'язано з нарощуванням обсягу операцій від основної діяльності. Щодо комісійних витрат, то слід відзначити їх зменшення у 2022 р. на 7 594 млн грн. Це свідчить про те, що банки проводять виважену політику щодо встановлення комісійних процентних ставок на операції з обслуговування.

За складовими витрат, зроблено висновок, що загальна сума процентних витрат у 2023 р. збільшилася на 77696 млн грн. у порівнянні з 2021 р. та зменшилася на 61444 млн грн. у порівнянні з 2022 роком. Якщо порівняти 2023 р. з 2022 р., то слід констатувати збільшення процентних витрат на 28011 млн грн., що пов'язано з погашенням заборгованості банків за депозитними операціями. У 2023 році спостерігається значне зростання витрат за статтею відрахувань у резерви на 112550 млн грн у порівнянні з 2022 роком. Також спостерігається зменшення адміністративних витрат.

У 2023 р. банки отримали 130550 млн грн чистого прибутку, що майже в тричі більше, ніж у 2022 р. (21921 млн грн). При цьому, прослідковується тенденція випереджального росту доходів над витратами.

Доведено, що головним індикатором стійкості є достатність капітальної бази банків та виконання банками нормативів його достатності. Так, регулятивний капітал банків за аналізований період знаходиться в межах нормативного значення, встановленого НБУ. Щодо нормативів Н2 та Н3, то вони також відповідають пороговим значенням. Це є свідченням того, що банки мають достатній рівень капіталу для покриття ризиків.

Проаналізовано підходи до визначення рівня фінансової стійкості на підставі визначення їх конкурентної позиції на ринку. Встановлено, що в основному використовується рейтингова оцінка та стрес-тести.

У третьому розділі «**Удосконалення системи оцінювання фінансової стійкості банків**» проведено огляд світового досвіду використання системи оцінки SREP; визначено місце макропруденційної політики у забезпеченні фінансової стійкості банків.

Охарактеризовано світовий досвід використання системи оцінки SREP та рівень фінансової стійкості регіональних банківських систем. У цьому

аспекті визначено, що геополітичний шок, спричинений вторгненням росії в Україну, разом із макрофінансовими наслідками збільшили невизначеність та ризики для європейської економіки та фінансової системи.

Проаналізовано спектр використання оцінки SREP Європейським центральним банком. SREP охоплює присвоєння балів загальним профілям ризиків банків та їх основним елементам, визначення вимог до капіталу для компонента 2 (P2R) та керівництво (P2G), а також якісні показники.

Визначено, що для Європейського центрального банку цифровізація залишається пріоритетом банківського нагляду. ЄЦБ запустив кілька ініціатив, пов'язаних із цифровізацією у банківському секторі, з метою моніторингу здорового впровадження цифрової трансформації, яка робить бізнес-моделі надійнішими. Результати цих ініціатив будуть використані при проведенні наглядової оцінки у наступному циклі SREP.

Проаналізовано стан розвитку світових регіональних банківських систем. Доведено, що міжнародний рейтинг світових банків є свідченням того, що світові банківські системи на сьогодні має достатньо високий рівень фінансової стійкості.

Визначено економічну сутність, цілі, завдання та складові макропруденційної політики як способу забезпечення фінансової стійкості банків. Доведено потребу у посиленні ролі макропруденційної політики щодо координації монетарної та фіскальної політик, однією із цілей якої є протистояння виникненню системної кризи. Також, проведено аналіз імплементації інструментів макропруденційної політики в Україні.

Систематизовано антикризові інструменти і методи регулятора як інструменти підтримки ліквідності (рефінансування банків: обсяги кредитів, рівень середньозважених ставок за кредитами і депозитами, обсяги резервів під активні операції, співвідношення активів, зобов'язань, капіталу до ВВП, рівень доходності активів, регулювання грошових потоків; гарантування вкладів (сума вкладів фізичних осіб рівень покриття вкладень, ВВП на душу населення, рівень виплат за депозитами банків-банкрутів; розмір гарантованої суми відшкодування за вкладами, включаючи відсотки; кількість вкладників; середній розмір вкладу); підвищення капіталізації (коефіцієнт надійності, коефіцієнт фінансового важеля, коефіцієнт участі капіталу у формуванні активів, співвідношення статутного і власного капіталу, коефіцієнт захищеності капіталу, мультиплікатор капіталу, співвідношення капіталу і депозитів).

Систематизовано основні положення процесу відновлення банків. Ключові положення цих заходів такі: вимагають запровадити безперервний процес планування відновлення для системно важливих установ або тих, що мають критичні функції; розробити план відновлення, який відображає план реалізації банком широкого спектру заходів з відновлення фінансової міцності та життєдіяльності банку у разі реалізації шоків, зниження ризику, генерації та залучення капіталу та підтримки ліквідності.

ВИСНОВКИ

За результатами виконання кваліфікаційної роботи бакалавра зроблені наступні висновки.

1. Розглянуто погляди науковців щодо поняття фінансової стійкості банку та виокремити наступні напрями: фінансова стійкість розглядається як індикатор забезпечення платоспроможності, ліквідності та достатності капіталу. Визначається як спроможність банків протистояти негативним чинникам зовнішнього та внутрішнього середовища з метою виконання власних цілей та саморозвитку.

2. Доведено, що фінансова стійкість банківської системи спрямована на підтримку життєздатності самих банків та забезпечення сприятливих умов для їх функціонування.

3. Розглянуто підходи до класифікації фінансової стійкості банків, а саме за видами стійкості, в залежності від стану функціонування банків, стійкість системи управління ризиками, стійкість пропозиції банківських послуг, стійкість власного капіталу, ресурсну стійкість, комерційну стійкість, організаційно-структурну стійкість, стійкість інформаційних систем та стійкість зовнішніх джерел фінансування.

4. Виокремлено основні загрози під час дії воєнного стану в Україні, які будуть впливати на фінансову стійкість банків, а саме: кредитний ризик, підвищення вимог до ліквідності, зростання валютного ризику, збільшення витрат на забезпечення фінансової безпеки та функціонування банку в умовах воєнного стану.

5. Розглянуто нормативне та методичне забезпечення фінансової стійкості банків. Охарактеризовано основні нормативні документи, що регламентують проведення оцінювання фінансової стійкості банків.

6. Доведено, що на фінансову стійкість банків впливають такі чинники як достатність капіталу, якість активів, структура зобов'язань, рівень ризиків, на які наражаються банки, а також загальні тенденції макросередовища.

7. Поведений аналіз розподілу чистих активів за групами банків засвідчив, що обсяг чистих активів платоспроможних банків суттєво зріс у 2023 році на 11,1 %. Частка чистих активів державних банків у 2023 р. зросла на 0,3 % до 53,6 %. За рік вона підвищилася на 3,1 % передусім через перехід до цієї категорії АТ «Сенс Банк». Лівову частку складають чисті активи банків з державною формою власності. За аналізований період загальну суму чистих активів банківської системи у 2023 році склала 2943 млрд грн., що у порівнянні з 2022 роком збільшилося на 295 млрд грн.

8. Обсяги зобов'язань банків у 2023 р. зросли на 13,2 % і перевищили показники 2022 року на 24,1%. Як і за активами, у зобов'язаннях, найбільший їх обсяг державних банків – 883 млрд грн. Збільшення коштів клієнтів спостерігалось протягом усього 2023 року (на 28,4 %). Частка коштів

клієнтів у зобов'язаннях залишається близько 91 %. Проте, частка рефінансування НБУ знизилася до мінімуму з 2006 року – 0,1%.

9. Проведено аналіз індикаторів фінансової стійкості банків України.

Встановлено, що у структурі доходів переважають процентні доходи. У 2022 р. відбулося їх зростання у порівнянні з 2019 р. та 2021 р. на 64 038 млн грн. та 48 246 млн грн. відповідно. Це пов'язано з нарощуванням обсягу операцій від основної діяльності. Щодо комісійних витрат, то слід відзначити їх зменшення у 2022 р. на 7 594 млн грн. Це свідчить про те, що банки проводять виважену політику щодо встановлення комісійних процентних ставок на операції з обслуговування.

За складовими витрат, зроблено висновок, що загальна сума процентних витрат у 2023 р. збільшилася на 77696 млн грн. у порівнянні з 2021 р. та зменшилася на 61444 млн грн. у порівнянні з 2022 роком. Якщо порівняти 2023 р. з 2022 р., то слід констатувати збільшення процентних витрат на 28011 млн грн., що пов'язано з погашенням заборгованості банків за депозитними операціями. У 2023 році спостерігається значне зростання витрат за статтею відрахувань у резерви на 112550 млн грн у порівнянні з 2022 роком. Також спостерігається зменшення адміністративних витрат.

У 2023 р. банки отримали 130550 млн грн чистого прибутку, що майже в тричі більше, ніж у 2022 р. (21921 млн грн). При цьому, прослідковується тенденція випереджального росту доходів над витратами.

10. Доведено, що головним індикатором стійкості є достатність капітальної бази банків та виконання банками нормативів його достатності. Так, регулятивний капітал банків за аналізований період знаходиться в межах нормативного значення, встановленого НБУ. Щодо нормативів Н2 та Н3, то вони також відповідають пороговим значенням. Це є свідченням того, що банки мають достатній рівень капіталу для покриття ризиків.

11. Проаналізовано підходи до визначення рівня фінансової стійкості на підставі визначення їх конкурентної позиції на ринку. Встановлено, що в основному використовується рейтингова оцінка та стрес-тести.

12. Охарактеризовано світовий досвід використання системи оцінки SREP та рівень фінансової стійкості регіональних банківських систем. У цьому аспекті визначено, що геополітичний шок, спричинений вторгненням росії в Україну, разом із макрофінансовими наслідками збільшили невизначеність та ризики для європейської економіки та фінансової системи.

Проаналізовано спектр використання оцінки SREP Європейським центральним банком. SREP охоплює присвоєння балів загальним профілям ризиків банків та їх основним елементам, визначення вимог до капіталу для компонента 2 (P2R) та керівництво (P2G), а також якісні показники.

13. Проаналізовано стан розвитку світових регіональних банківських систем. Доведено, що міжнародний рейтинг світових банків є свідченням того, що світові банківські системи на сьогодні має достатньо високий рівень фінансової стійкості.

14. Визначено економічну сутність, цілі, завдання та складові макропруденційної політики як способу забезпечення фінансової стійкості

банків. Доведено потребу у посиленні ролі макропруденційної політики щодо координації монетарної та фіскальної політик, однією із цілей якої є протистояння виникненню системної кризи. Також, проведено аналіз імплементації інструментів макропруденційної політики в Україні.

15. Систематизовано антикризові інструменти і методи регулятора як інструменти підтримки ліквідності (рефінансування банків: обсяги кредитів, рівень середньозважених ставок за кредитами і депозитами, обсяги резервів під активні операції, співвідношення активів, зобов'язань, капіталу до ВВП, рівень дохідності активів, регулювання грошових потоків; гарантування вкладів (сума вкладів фізичних осіб рівень покриття вкладень, ВВП на душу населення, рівень виплат за депозитами банків-банкрутів; розмір гарантованої суми відшкодування за вкладами, включаючи відсотки; кількість вкладників; середній розмір вкладу); підвищення капіталізації (коефіцієнт надійності, коефіцієнт фінансового важеля, коефіцієнт участі капіталу у формуванні активів, співвідношення статутного і власного капіталу, коефіцієнт захищеності капіталу, мультиплікатор капіталу, співвідношення капіталу і депозитів).

16. Систематизовано основні положення процесу відновлення банків. Ключові положення цих заходів такі: вимагають запровадити безперервний процес планування відновлення для системно важливих установ або тих, що мають критичні функції; розробити план відновлення, який відображає план реалізації банком широкого спектру заходів з відновлення фінансової міцності та життєдіяльності банку у разі реалізації шоків, зниження ризику, генерації та залучення капіталу та підтримки ліквідності.

АНОТАЦІЯ

Кроплес Є.П. «Оцінювання фінансової стійкості банків: міжнародні та національні особливості».

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра зі спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування» – Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2024.

У роботі узагальнюються особливості використання методів та інструментів для оцінювання фінансової стійкості банків.

Метою кваліфікаційної роботи є обґрунтування теоретичних та методичних підходів щодо визначення міжнародних та національних особливостей оцінювання фінансової стійкості банків, визначення підходів їх удосконалення.

У роботі розкрито сутнісну характеристику та чинники, що впливають на фінансову стійкість банків; охарактеризовано нормативне та методичне забезпечення оцінювання фінансової стійкості банків з урахуванням міжнародних та національних особливостей; проаналізовано чинники, що впливають на рівень фінансової стійкості банків; надано аналіз індикаторів фінансової стійкості банків України; оцінено рівень фінансової стійкості за їх рейтинговою оцінкою; проведено огляд світового досвіду використання системи оцінки SREP; визначено місце макропруденційної політики у забезпеченні фінансової стійкості банків.

На основі проведеного аналізу автором зроблені висновки, що для підтримки сталого розвитку банківської системи за необхідне є використання методик оцінювання фінансової стійкості банків, які б дозволяли спрогнозувати наявні проблеми для їх нейтралізації та раннього попередження.

Під час дослідження використовувалися наступні загальнонаукові та спеціальні методи як: методи синтезу та аналізу, індукції та дедукції, абстрагування, узагальнення, аналогії, систематизації, класифікації, коефіцієнтного аналізу, порівняння.

Ключові слова: банк, фінансова стійкість, економічні нормативи, індикатори, макропруденційна політика, ризики, фінансова стабільність, оцінювання.

ANNOTATION

Kroples E.P. "Assessment of financial stability of banks: international and national features."

Qualification work for obtaining a bachelor's degree in the specialty "Finance, banking and insurance" - Odesa National University of Economics. - Odesa, 2024.

The work summarizes the peculiarities of the use of methods and tools for assessing the financial stability of banks.

The purpose of the qualification work is the substantiation of theoretical and methodological approaches to the determination of international and national features of assessing the financial stability of banks, determination of approaches to their improvement.

The work reveals the essential characteristics and factors affecting the financial stability of banks; normative and methodical support for assessing the financial stability of banks is characterized, taking into account international and national characteristics; the factors affecting the level of financial stability of banks were analyzed; an analysis of financial stability indicators of Ukrainian banks is provided; the level of financial stability was assessed according to their rating; a review of the world experience of using the SREP assessment system was conducted; the place of macroprudential policy in ensuring the financial stability of banks is defined.

On the basis of the analysis conducted by the author, the conclusions were drawn that in order to support the sustainable development of the banking system, it is necessary to use methods for assessing the financial stability of banks, which would allow predicting existing problems for their neutralization and early warning.

Key words: bank, financial stability, economic standards, indicators, macroprudential policy, risks, financial stability, evaluation.